

HEJ FRITIDS!

#2
2022

»Mitt jobb är att smitta
barnen med läsbacillen!«

Ingela Korsell

Så kan fritids
bli mer av
en *cirkus*

»Man kan stretcha
språket i många
situationer«

Ann S. Pihlgren

Inspiration
till fritids!

NATUR &
KULTUR

Inspiration till fritids!

Du som arbetar på fritids står dagligen inför många utmaningar. Vi vill att vår utgivning ska underlätta för att skapa en trygg, stimulerande verksamhet som lever upp till det kompensatoriska uppdraget, att stödja elevernas förutsättningar att lära och utvecklas. Här är några av våra böcker, en del är mer teoretiska och andra mer praktiska. Mycket av det som presenteras handlar om att vidareutveckla, inspirera och berika de aktiviteter du och dina kollegor redan arbetar med.

Läs om böckerna på nok.se/fritidshem

Hej!

Välkommen till det andra numret av *Hej fritids!* Den här tidningen riktar sig speciellt till dig som arbetar inom fritids. Här har vi samlat en rad olika inspirerande möten med författare och personal som brinner för att synliggöra fritids uppdrag. Fritidshemmet är i sanning ett miniatyrsamhälle där vi kan och behöver träna på demokrati på olika sätt, och där samtycke krävs. Vi har två nya titlar till hösten som lyfter fram just samtycke:

Ellinor Isfors bok om samtycke, sexualitet och relationer. Hon betonar att en öppenhet kring frågor som har med sexualitet, samtycke och relationer att göra ökar chanserna för barnen att må bra även i framtiden.

Även Cirkus Karavans kommande metodbok *Cirkus i skolan – Fantasi, motorik och samarbete i fritidshemmet* integrerar samtycke som ett naturligt inslag i övningar och lekar.

Vi hoppas att du, liksom vi, också smittas av läsbacillen och tar vara på vårt stora utbud av böcker vi har här på Natur och Kultur. Vi är stolta över de böcker och det material vi har i skrivande stund men är alltid öppna för nya idéer. Är det något du saknar i vår utgivning eller om du känner att du har tankar på att skriva nytt material så är du varmt välkommen att kontakta mig på: therese.reimer@nok.se

Nu önskar jag er god läsning!

Thérèse Reimer, Projektledare
Natur & kultur Läromedel

Innehåll

Stretcha språket med Ann S. Pihlgren	4
Dans som ger styrka	6
Sexualitet, samtycke och relationer	8
Så kan fritids bli mer av en cirkus	10
Ingela Korsell – Mitt jobb är att smitta barnen med läsbacillen!	12
Boktips	16
Lite av varje	17
Morgonpuls sätter fart på skoldagen i Luleå	18
Superschyssta relationer	20
Om rätten till fritidshem	23

Hej fritids! #2 2022
Ges ut av: Natur & Kultur
Redaktör: Emelie Bääth
Grafisk form: Bäck
Omslagsfoto: Adobe Stock

nok.se/laromedel
För nyhetsbrev: Anmäl dig på nok.se/nyhetsbrev

Vill du kontakta oss och komma med förslag till kommande nummer av tidningen eller har du kommentarer kring något du läst?
Läs mer på nok.se/fritidshem
Facebook: [@naturochkultur_skola](https://www.facebook.com/naturochkultur_skola)
Instagram: [@naturochkultur_skola](https://www.instagram.com/naturochkultur_skola)

Natur & Kultur

Förlaget Natur & Kultur är en stiftelse som utan ägare kan agera självständigt och långsiktigt. Vårt mål är att genom stöd, inspiration, utbildning och bildning verka för tolerans, humanism och demokrati.

”Man kan stretcha språket i många situationer”

AV JENNY DAMBERG

Ann S. Pihlgren

Språkundervisning medan livet levts är underrubriken till Ann S. Pihlgrens nya bok inom fritidshempedagogik.

»Det handlar om språkutveckling medan andra saker pågår«, säger författaren.

Ann S. Pihlgren är erfaren forskare, läromedelsförfattare, lärarutbildare och fritidshems- och skolutvecklare. I nya boken Språkidaktik i fritidshemmet – språkundervisning medan livet levts går hon på djupet med hur fritidshemmet kan arbeta med läroplanens mål kring språkutveckling.

»Vad är språkutveckling på fritidshemmet? Det är inte så att man ska göra fler språklektioner och sitta med skrivböcker eller lästräna. Det är inte mer skola, utan språkutveckling medan andra saker pågår«, säger Ann S. Pihlgren.

De dagliga samtalen är en nyckel.

»Har man som pedagog ett undervisande förhållningssätt kan man stretcha språket i många situationer. Pekar eleven och säger »får jag?« svarar man »vilken vill du ha, mjölkförpackningen eller juicepaketet?«. Då blir de tvungna att säga något mer. I de allra flesta vardagssituationer går det att utmana lite till.«

Språkidaktik i fritidshemmet innehåller även konkreta tips på hur man kan ta språket vidare. Det kan handla om att läsa och diskutera i sokratiska samtal eller i forskningsläsecirklar. Andra kapitel kretsar kring att dramatisera och fantisera respektive att publicera. Här finns exempelvis råd för hur man kan gå tillväga för att spela in en ljudbok eller för att göra en storyboard för en film eller ett bildspel.

»Skolan har tidsbegränsning och en grundordning. Där kan man inte hoppa över skaklarna på samma sätt som på fritids, där språket kan komma till liv och bli ett äventyr. Det är

viktigt för att uppfylla det kompensatoriska uppdraget skola och fritids har. Vissa utvecklas bättre på fritids än i skolan. Det är viktigt att fånga upp dem som lär sig bäst av bara farten, medan de gör andra saker.«

»Tillgång till ett språk påverkar vårt sociala liv, det gör att vi kan förhandla och lösa konflikter.«

Språk är ett eget skolämne, svenska, men språk som sådant är mycket mer än så, säger Ann S. Pihlgren. Utan ett språk kan vi inte tänka abstrakt eller planera för framtiden.

»Ju mer språk du har, desto mer kan du tänka i andra ämnen. Tillgång till ett språk påverkar vårt sociala liv, det gör att vi kan förhandla och lösa konflikter. Demokrati bygger helt och hållet på språk. Som pedagog behöver jag på något sätt förhålla mig till det och vad jag kan göra för att stärka språket.«

När det gäller konflikthantering är språket ett unikt verktyg. Ett rikt vokabulär minimerar kanske inte tjafs, men det möjliggör kollektiv reflektion.

»Ofta hanterar vi tjafs och bråk på ett individuellt plan. I alltför låg grad använder vi det kollektiva. Fritidshemmet är ett miniatyrsamhälle, här kan vi träna på demokrati i praktiken. Vi kan sätta oss gemensamt och reflektera. Vad händer om man inte städar i legorummet? Hur ska vi lösa det tycker ni? Ta barnens förslag på allvar, men ifrågasätt dem också. Ett varligt förslag är att man kan säga förlåt – men löser det verkligen problemet? Det handlar inte om att hitta en omedelbar lösning. Det är och måste vara ett gnetande. Så kommer både språket och demokratin till liv, mitt i livet.«

Studiehandledning för kollegialt lärande med filmer som inspirerar och förstärker bokens innehåll. Kommer till sommaren – håll utkik efter gratis extramaterial på bokens hemsida.

Exempel: Att hämta mellanmål ett utdrag ur Språkidaktik i fritidshemmet.

Utan en medvetenhet om språk, och om hur de språkliga förmågorna som anges i läroplanen kan användas i vardagen på fritidshemmet, är det lätt att språket reduceras till direkta uppmaningar, korta kommandon och fragmentariskt tal. Om personalen i stället har kunskap om språkliga val kan uppmaningar som **»Hämta mellanmål«** uttryckas på ett mer språkligt avancerat sätt: **»Kanske kan du hämta mellanmål nu när det inte är så lång kö?«** eller **»Vill du hämta mellanmål nu eller väntar du tills senare?«** eller **»Du får gärna hämta mellanmål nu, om du vill«**. På så sätt blir personalen förebilder i att utveckla språket, även i de vardagliga situationerna.

Ann S. Pihlgren är filosofie doktor i pedagogik och forskningsledare vid Ignite Research Institute.

Ignite Research Institute är ett litet, oberoende forskningsinstitut med ett brett nätverk av forskare. Hennes forskningsintresse rör barns och elevers tankeutveckling och samspel samt didaktiska frågor.

Pihlgren är även läromedelsförfattare, lärarutbildare och fritidshems- och skolutvecklare i flera kommuner. Hon har deltagit i framtagandet av den nya läroplansdelen för fritidshem.

2020 tilldelades hon Läromedelsförfattarnas pris i kategorin kurslitteratur.

Dans som ger STYRKKA

AV JENNY DAMBERG

Fuerza är spanska för styrka. Ricardo Gonzalez dansklasser Fuerza Dance Kids tar fasta på den kraft som finns i dans.

Som tonåring dansade Ricardo Gonzalez boliviansk folkdans i hemstaden Norrköping. Det är en fysiskt krävande, synkroniserad dans där gruppen vid särskilt krävande passager skrek »fuerza!«, »styrka!«, till varandra. Några år senare startade hans kompisgäng en egen dansgrupp. Dans var kort sagt livet.

»Vår grupp Suyakuy dansade överallt, Göteborg, Stockholm, Valdemarsvik och Malmö. Responen var otrolig. Jag utbildade mig också till zumbainstruktör och ledde pass på ett gym. Men mitt uppe i allt skadade jag knäet. Jag fick en infektion i korsbandet, blev inlagd i flera veckor och var tvungen att pausa allt. Jag hamnade i djupa depressioner och gick upp 30 kilo.«

Den egna karriären var slut. Men, allteftersom, växte en känsla av att det kanske ändå inte var slutet på allt.

Fuerza Dance Kids föddes på Ricardo Gonzalez förra arbetsplats, en montessoriskola i Norrköping. Det började på raster och fortsatte som en populär fritidsaktivitet. Omkring 60 elever deltog i passen men fenomenet blev större än så. En video med Fuerza Dance Kids fick på kort tid 13 000 visningar på Youtube och när Ricardo Gonzalez tryckte

»Jag vill vara något jag själv har saknat: En person som puttar en i rätt riktning. Som inte bara säger vad man ska göra, utan hur.«

t-shirts med gruppens namn Fuerza Dance Kids sålde de slut.

»I dag har vi nog sålt över 800 t-shirts. Nu har jag bytt område, men en del av mina gamla elever kommer hit i stället.«

Ricardo Gonzalez är utbildad fritidsledare vid Valla folkhögskola. Sedan vårterminen 2022 arbetar han som resurspedagogassistent på högstadiet

på Borgsmoskolan i Norrköping, där han själv var elev för 15 år sedan. Det var en stökig tid. Utöver just dansen var det inte mycket som fungerade, berättar han.

»Nu är jag på den skola där jag ställde till med mest problem. Men nu som kollega med min gamla mentor, som jag brukade hota 24-7. Det första jag gjorde var att gå in och säga förlåt till henne. »Ja, du var lite speciell«, svarade hon.«

Ricardo Gonzalez trivs.

»Jag ser mig själv i så många elever. Jag har varit där de är. Är det attitydproblem? Är det problem på fritiden? Jag ser vad de behöver hjälp med.«

Borgsmoskolan ligger i Norrköpingsområdet Klockaretorget som under flera år klassades som utsatt av polisen. 2021 ströks området från listan.

Flera samordnade insatser från Norrköpings kommun, det kommunala bostadsbolaget, frivilligorganisationer och polisen hade haft effekt. Bland annat har man skapat Kunskapens hus, där Ricardo Gonzalez numera håller sina dansklasser.

Kunskapens hus rymmer tryckeri och musikstudio, här hålls träningspass, studiecirkel och föreläsningar. Man kan också komma in bara för en kopp kaffe och för att läsa tidningen.

Det är ett allåldershus och här har Ricardo Gonzalez lett pass för både barn och vuxna. De har varit helt gratis.

Tillgänglighet är a och o, säger han.

»Både på jobbet och på fritiden försöker jag vara den person jag önskat att jag mött när var yngre, den tillgängliga vuxna. Jag har dragit ner kostnaden för dansgruppen för att alla ska ha råd. Om någon ändå inte kan betala är det inget hinder. Jag vill vara något jag själv har saknat: En person som puttar en i rätt riktning. Som inte bara säger vad man ska göra, utan hur.«

Hon guidar till nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer

AV JENNY DAMBERG

Sex och samlevnad blir sexualitet, samtycke och relationer. Psykologen och sexualupplysaren Ellinor Isfors skriver en bok om hur bland annat fritidshemmet kan arbeta med kunskapsområdet i yngre åldrar.

Från och med höstterminen 2022 är kunskapsområdet sex och samlevnad ersatt av sexualitet, samtycke och relationer.

»Det är på tiden! Det första som står är att syftet är att främja elevernas hälsa och välbefinnande. Inte bara att varna för sådant som kan vara riskabelt. Det är positivt och något jag tycker är värt att lyfta«, säger Ellinor Isfors, som är psykolog, sexualupplysare och föreläsare.

Våren 2022 är Ellinor Isfors i full färd med att skriva en handbok inom fältet för förskoleklass till årskurs 3, tänkt att kunna användas både av lärare i skolundervisning och i fritidshem. Den följer på »Värt att veta om barns sexualitet och integritet« (2021), som riktar sig till förskolans personal.

Precis som i föregångaren varvas övergripande information med exempel, övningar och konkreta sätt att använda sig av kunskapen i det dagliga arbetet.

Något som går igen är budskapet om hur viktigt det dagliga bemötandet är.

»Både i förskola, skola och fritidshem gäller det att man pratar ihop sig i personalen så att man känner att man tänker likadant och har stöd att fatta de beslut man gör.«

Ett annat återkommande råd är att inte slå undan överrumplande frågor, utan att försöka köpa sig lite tid.

»I stället för att omedelbart avfärda en fråga som kommer plötsligt och som kan vara komplicerad att svara på, säg: Gud vad spännande, jag vet inte, vi får ta reda på mer. Sedan är det väldigt viktigt att verkligen återkomma och svara också.«

Vilken roll har fritidshemmet i arbetet med sexualitet, samtycke och relationer?

Ellinor Isfors

»Fritids är jätteviktigt. Det finns mer oplanerad tid än i skolan. Mycket handlar om bemötande, det tar ingen särskild tid i anspråk. Men man kan också skapa utrymme för aktiviteter som direkt handlar om ämnet.«

Ellinor Isfors favorittips är att ta fram ett eget spel som döps efter fritidshemmet, eller orten där fritidshemmet ligger. Som spelplan kan exempelvis ett Fia med knuff-bräde funka. Till spelet skapar man frågor i olika kategorier, gärna i samarbete med barnen. Frågor kan handla om kroppen, kärlek, relationer och samtycke. Frågorna ska utgå från gruppens kunskapsnivå och intressen.

»Det viktiga är att man ser till att det inte bara blir ett spel om säg puberteten, för då kommer tre mogna nyfikna tjejer och så missar man alla andra«, säger Ellinor Isfors.

Själv har hon skapat flera sådana spel på fritids med LSS-inriktning, där behovet av anpassning varit uttalat.

»Vi kunde känna på oss att det fanns någon som hade behov av att delta, men som inte vågade komma fram. Då skapade vi kategorier för att locka just dessa personer, som vi blandade med de övriga. En gång handlade det om hundraser, en annan gång om Britney Spears.«

Även en klassisk samtalsövning som heta stolen har en plats, tycker Ellinor Isfors. De påstående gruppen får ta ställning till ska inte ha ett rätt och ett fel svar, utan vara av ett slag som går att resonera kring. »Jag tror att många kan vara kära i mer än en person samtidigt« är ett exempel på en sådan öppen formulering.

Nyheter inom sexualitet, samtycke och relationer

De förstärkta skrivningarna i läroplanerna betonar bland annat att undervisning i kunskapsområdet ska ske återkommande. De ska bidra till att främja elevernas hälsa och välbefinnande samt stärka deras förmåga att göra medvetna och självständiga val. Eleverna ska ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi. Det finns också nya skrivningar om hedersrelaterat våld och förtryck som ska bidra till att stärka skolans arbete med dessa frågor.

När alla har bytt eller bestämt sig för att sitta kvar följer diskussion. Kanske vill då ytterligare någon person byta plats.

»Som pedagog gäller det att känna sin grupp och att känna av rätt nivå. Vad blir för pinsamt? Gå inte över den gränsen. Det blir lättare och lättare att prata om saker, men man måste börja där det finns möjlighet att jobba. Gör man det kommer fler frågor följa från barnen vid andra tillfällen, och man får en chans att hjälpa dem med sådant man annars inte visste att de undrade över.«

En öppenhet kring frågor som har med sexualitet, samtycke och relationer att göra, i både skolan och på fritids, ökar chanserna för barnen att må bra även i framtiden. Att rikta blicken en bit framåt i tiden kan vara ett bra sätt att bli klar över vad som krävs i nuet. Att föreställa sig att man träffar sina elever på nytt om 20 år är en bra tankeövning, säger Ellinor Isfors.

»Någon är böj, någon är flata, någon står där med en kärnfamilj och någon annan med flera partners. Kan du utifrån vad ni gör på arbetsplatsen i dag känna dig trygg med att du har hjälpt dem att känna sig stolta över sig själva och respektera olikheter?«

Sexualitet, samtycke och relationer de första skolåren av Ellinor Isfors utkommer i augusti 2022.

Så kan fritids bli mer av en

CIRKUS

AV JENNY DAMBERG

Malmöbaserade Cirkus Karavan är aktuella med en metodbok för hur cirkus kan ta plats i skola och på fritids. Men det handlar inte om några halsbrytande utmaningar, säger författaren Ida Stenman.

»Fokus är på lek, samarbete och sammanhållning, inte på galna tricks.«

Ni jobbar ofta på skolor. Vad brukar det innebära?

»Oftast inleder vi med en föreställning för att inspirera, och efter det får barnen prova på på sin egen nivå. De kan antingen bara jonglera, eller testa akrobatik eller så kör vi allt: Gå på lina, trapets, med mera.«

Ni jobbar också med cirkus för att lyfta samhällsfrågor, för tillfället klimat och miljö genom Cirkus för framtiden. Hur gestaltar man klimatförändringar genom cirkus?

»För oss kan cirkus vara väldigt mycket, det är som en filosofi för hur man tar sig an livet. Man gör det omöjliga möjligt, det är cirkusens klyscha och slagord, men det är faktiskt så. Det är det vi jobbar med, att möta svårigheter och att ta sig an dem. Dessutom lockar cirkus folk, det är positivt, att ha det roliga i bakgrunden gör att man kan ta sig an något som är svårt eller dystert.«

Hur kan det gå till rent konkret?

»I Cirkus för framtiden har vi exempelvis gjort ett trädquiz inspirerat av Peter Wohllebens bok Trädens hemliga liv. Vi har gjort filmer om träd och cirkusutmaningar kopplade till dem, där vi med cirkuskonster försöker vara som träden.«

Handlar metodboken om hur man kan använda cirkus för att gestalta olika ämnen, eller om cirkus i sig?

»Den handlar om cirkus i sig. Grundtanken är att ge barnen redskap för att hitta på egna trick. Vissa övningar är avsedda för helklass i skolan, men på fritids finns möjligheten att

jobba mer specialiserat, på större ytor, och att göra en föreställning om man vill.«

»Det finns också ett spår i boken som handlar om samtycke. Det är något vi har jobbat mycket med i ett tidigare projekt och som är väldigt närvarande i cirkus, eftersom man jobbar så tätt tillsammans. Överlag är samtycke något vi människor är väldigt bra på. Det är bara när det inte fungerar som det märks. Vi försöker sätta ord på den dynamik som är naturlig för oss, men som vi sällan pratar om.«

Behöver man tänka på några säkerhetsrutiner när man bjuder in till cirkus på sitt fritids?

»Nej. I cirkus gör någon ofta lite för farliga saker, det vill vi inte att barnen ska försöka. Boken riktar sig till lågstadiet och den är väldigt grundläggande. Det är övningar lärarna ska klara av att visa. Det är fokus på lek, samarbete och sammanhållning, inte på galna tricks.«

Cirkus Karavan

Grundades i Malmö 2009 och drivs i dag av Josefin Karlsson, Erik Rask, Christoffer Remberger och Ida Stenman. De har terminskurser, gör workshops i skolor och tar fram egna föreställningar.

2022 turnerar de med föreställningen **Grenen vi sitter på.**

De driver även projektet *Cirkus för framtiden*, med fokus på klimat och miljö, som riktar sig till skolor, barn och ungdomar. 2018–2020 genomförde de projektet *Tillsammans – cirkus för samtycke* som delvis ligger till grund för den kommande metodboken om hur cirkus kan användas i skola och på fritids.

Hösten 2022 kommer metodboken *Cirkus i skolan – Fantasi, motorik och samarbete i fritidshemmet.*

”Mitt jobb är att *smitta* barnen med **läsbacillen!**”

Ingela Korsell

Det är 15 grader kallt och gnistrande vackert. Frosten ligger som ett isigt täcke över innergården till det vackra 1700-talshuset i Mariefred, platsen som författaren Ingela Korsell befolkade med diverse väsen och magiska var-
elser i den populära barnboksserien PAX, som hon skrivit tillsammans med författarkollegan Åsa Larsson.

Ingela står på farstustrappan till sitt älskade 1700-talshus och bjuder mig att stiga på. I huset finns spår från tidigare ägare i form av anteckningar och inristade namnteckningar i tak och väggar. Men om huset också är bebott av väsen, är oklart.

Vi slår oss ner i vardagsrummet, där en av husets många eldstäder fortfarande är varm från gårdagskvällens brasa. Ingela sätter sig i fåtöljen, och den svarta dvärgpudeln Tillo lägger sig till rätta i hennes knä. Ingela Korsell är utbildad grundskollärare och jobbade flera år som lärare, innan hon blev författare på heltid 2014.

Hur ser du på läsandet de första skolåren?

»Läsningen börjar redan när man är bebis, eller i mammas mage«, skrattar Ingela. Hon tycker att det är bra att läsningen har stärkts i styrdokumenterna för förskolan och fritidshemmet. »Läsningen är oerhört viktig de första skolåren, för att knäcka läskoden. Sen handlar det om att fortsätta att omges och marineras i olika typer av texter. Mata på med böcker. Gå på bibliotek. Gå in i bokhandeln. Ta på böckerna. Visa att du läser själv och prata om det du läser. Är det något pappor kan göra, så är det att visa att de läser.«

Hur kom det sig att du blev lärare?

»Jag kommer från en lärarsläkt. Pappa var mellanstadielärare. Min faster var lärare. Farfar var lärare. Det finns så många lärare i min släkt. Man kan säga att jag fick det med modersmjölken.«

Ingela har jobbat mest på mellanstadiet med barn i den »magiska mellanåldern« – eller »guldåldern«, som hon också kallar den. Mellanstadieelever är kompetenta, de har fått lite erfarenheter och de flesta har knäckt läskoden, säger Ingela. De har kommit in i ett annat läsande. Nu förväntas de också börja läsa på egen hand i syfte att uppleva och lära – självklart utifrån en medveten och strukturerad undervisning där textsamtal ingår.

Den 23 september 2021 inrättade regeringen ett läsråd med fokus på läsfrämjande insatser för barn och unga. Och några veckor tidigare kom telefonsamtalet med frågan om Ingela ville bli en av ledamöterna i rådet.

AV ÅSA BÖHME

Ingela Korsell

Ålder: 54 år.

Yrke: Författare, grundskollärare och doktorand i pedagogik.

Bor: Mariefred.

Familj: Man och två vuxna döttrar.

Första läsupplevelse: Vanten »som pappa läste högt med roliga röster«.

Aktuell med: Ledamot i nya läsrådet + Mutanterna.

Favoritväsen: Mylingen, dödsväsen.

Antal utgivna böcker: 19.

»Jag blev så paff när Kulturdepartementet ringde, men väldigt stolt och hedrad. Jag funderar på vad man kan göra på systemnivå, jag brinner verkligen för skolan och läromedel.«

I skrivande stund har läsrådet inte haft sitt första möte än, men hennes områden tror hon kommer röra skolan, författarbesök och förstås hur man skriver text för barn och unga. Och så skolbiblioteken, då, tillägger hon. Ingela och hennes kompisar hängde själva mycket på skolbiblioteket, och som lärare vet hon hur viktigt samarbetet är mellan lärare, skolbibliotek och bibliotekarie. Så det är något hon kommer kämpa hårt för i läsrådet.

Hur kom det sig att du blev författare?

»Ja, det undrar jag själv ibland«, skrattar Ingela. Det började med en lärarhandledning i hur man kan jobba med skönlitteratur i undervisningen. Jag skrev handledningen och sen skrev jag även den skönlitterära texten Den svarta handsken«, berättar hon. Efter det har det blivit både läromedel och skönlitterära böcker – hela 19 stycken.

»Jag tror att det finns ett behov att testa sin rädsla under trygga förhållanden.«

»I själ och hjärta är jag lärare, men just nu jobbar jag som författare.«

Förutom PAX-serien har Ingela gett ut tre böcker om väsenologi – ett ord hon hittat på själv och som betyder läran om väsen i folktron. Intresset för väsen, magi och folktro har funnits med länge, och inslag av detta hittar man i många av hennes böcker.

»Jag tänkte hela tiden att jag måste skriva en faktabok. Jag vet att många elever gillar faktaböcker. Hittar man något som intresserar en, då kan man få sig själv att läsa sånt som är lite svårare att läsa.«

Man skriver ju alltid för sig själv, men i min roll som författare har jag tänkt på mina elever som hade det jobbigt med läsningen, fortsätter Ingela. Jag funderade på vad de skulle gå igång på och vad som skulle kunna få dem på kroken. Faktaböcker har visat sig bra för att fånga pojkar intresse. Väsenologi-böckerna kan man nästan slå upp var som helst och börja läsa. Man kan alltså läsa boken i den ordning man vill. Det finns flera typer av texter: faktarutor och listor, läskiga fiktiva berättelser och sammanhängande faktatexter. Och illustrationerna av Reine Rosenberg är lika viktiga som texten, säger hon och visar mig de suggestiva och stundtals läskiga bilderna, som verkar hämtade ur spelvärlden.

Hur förklarar du framgången med Väsenologi- och PAX-böckerna?

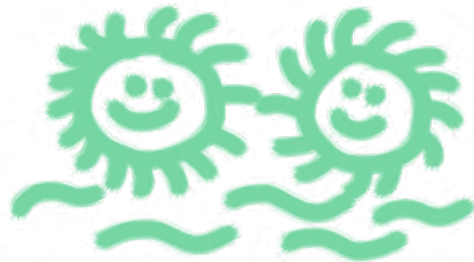
»Jag tror att det finns ett behov att testa sin rädsla under trygga förhållanden. Särskilt i mellanåldern, när man berättar spökhistorier för varann. Man vill bli skrämmd. Många tror att man inte får skriva skräck för barn. Men vi lockar in dem med coola omslag, skräck, monster

och fantasy, och sen får de socialrealismen på köpet. Det är två spår i PAX-böckerna. I fantasydelen drar vi på rejält, men i den realistiska delen har vi varit mer försiktiga.«

Ingela tror också att det beror på att texten är lättillgänglig och inte för barnslig eller gullig. Ämnen i sig kan vara komplexa, om språket är lättillgängligt. Man får inte nedvärdera sina läsare.

Hur ser du på läsning i stort?

»Det är oroande att barn och unga läser allt mindre«. Med läsning menar hon all typ av läsning, förtydligar hon. Inte bara skönlitteratur. »Det är viktigt att vi som medborgare kan läsa en längre löpande text, en nyhetstext till exempel. Det är en fråga om demokrati; att veta sina rättigheter, att kunna påverka med ord och kunna uttrycka sig. Att läsa och skriva är grunden i utbildning, i alla ämnen. Har man svårt för det, då blir det svårt – både på individnivå och samhällsnivå.«

Har du något råd till Sveriges lärare som du vill skicka med?

»Om jag skulle gå tillbaka som lärare, skulle jag kräva mer kontinuerlig vetenskapligt grundad fortbildning om läsning. Jag skulle inte vara så snäll. Jag skulle kräva mer, det gagnar även eleverna. Vill vi få till en förändring, måste man få lämna klassrummet ibland.«

Om det är magi eller läsrådet som är svaret på hur vi vänder den nedåtgående lästrenden, är ännu oklart. Det enda vi med säkerhet kan säga är att Ingela Korsell kommer ha ett finger med i spelet.

Planera och utvärdera på fritids!

Praktisk väggkalender i A3-format för att planera och synliggöra verksamheten på fritidshemmet. Kalendern har veckouppslag med plats för aktiviteter, lärande och mål samt utvärdering. Det finns även tips på vad för slags saker ni kan göra, hur man kan lära i vardagen och en förteckning över världsreligionernas helgdagar.

Boktips!

Öka välbefinnandet i skolan Av Åse Fagerlund

Många barn och unga lider av psykisk ohälsa och har därför svårt att känna sig närvarande och ta till sig kunskap i skolan. Den här handboken vänder på perspektivet och utgår ifrån det som fungerar, att bryta onda cirklar och att ge självkänsla. Boken ger dig möjlighet att enkelt bygga upp ett program kring välbefinnande, anpassat efter gruppens behov.

Läs mer på nok.se

Nattkorpen Av Johan Rundberg

Mika har bott på Barnhuset på Drottninggatan i hela sitt liv. För att kunna överleva i 1800-talets Stockholm har hon utvecklat ett skarpt sinne för detaljer och hotfulla situationer. En natt lämnas en nyfödd flicka till barnhuset av en skräckslagen ung man. Det blir början på en kedja av händelser

Läs mer på nok.se

Kerstin, solen och kärleken Av Helena Hedlund

Kerstin, solen och kärleken är den femte delen i den prisbelönta serien om Kerstin. Helena Hedlund skildrar en modern Bullerbyn med en stor dos humor, vardagsspänning, lek och känslor som känns i hela kroppen. Perfekt för högläsning!

Läs mer på nok.se

Att motverka RASISM

Få kunskaper och perspektiv som hjälper dig i det dagliga antirasistiska arbetet. Lär dig om:

- Förskolans och skolans uppdrag att motverka rasism.
- Att förstå och analysera rasism.
- Olika arbetssätt för att motverka rasism.
- Metoder och kartläggningsstrategier att använda i det dagliga arbetet.

Vårt samarbete med Forum för levande historia ger oss möjlighet att erbjuda den här onlinekursen kostnadsfritt för alla användare.

Läs mer på nok.se/motverkarasism

Kostnadsfri
onlinekurs

Litteraturens kraft — Läskonferensen 2022

Miss inte årets höjdpunkt för dig som arbetar med läs- och skrivutveckling i fk – åk 6. Här möts aktuell forskning och praktiken i klassrummet.

Det blir en heldag med kompetensutvecklande föreläsningar och mingel med nya och gamla kollegor. Årets tema är **Litteraturens kraft**. Tillsammans ger vi ordet till fler!

Datum: 12 augusti 2022

Tid: Föreläsningar 9:00–16:30

Plats: Clarion Hotel Sign, Norra Bantorget, Stockholm

Pris: 1895 kr + moms
I priset ingår frukost, lunch, fika och bubbel. Självklart får du ett deltagarbevis.

Anmäl dig
snabbt &
enkelt!

Anmälan: På laskonferensen.se anmäler du dig snabbt och enkelt. Anmälan är bindande men ej personlig.

Läskonferensen

Litteraturens kraft

Tips!

Läromedel med fokus på yrkesrollen

Du har väl inte missat Natur & Kulturs läromedel för Barn och fritidsprogrammet.

Aktiv start *sätter fart* på skoldagen i Luleå

AV JENNY DAMBERG

Med satsningar som morgonpuls, smarta sparkar och samordnade skidutmaningar arbetar Luleå kommuns fritidshemsutvecklare för att öka rörelsen på fritidshemmen.

På Sunderbyskolan i Luleå arbetar Anna Edin, lärare i fritidshem, och Joanna Huuva, förskollärare, extra mycket med rörelse. En del i det är att de inleder varje dag med ett morgonpuls pass. Morgonpuls äger rum på skolgården och alla är välkomna att delta i uppvärmningen, redskap finns utlagda och musiken rullar i gång.

En dag i veckan är morgonpuls schemalagt på skoltid för eleverna.

»Nu har vi kört morgonpuls så länge att eleverna kommit att förvänta sig det, det har blivit en rutin. Den tveksamhet som kunde finnas i början är helt borta nu«, säger Anna Edin.

»Eleverna kommer med förslag på låtar, och många av de lite äldre eleverna har varit med och lett pulspass«, berättar Joanna Huuva.

Pulspassen kan inkludera allt från övningar med rockringar till dans till att bygga snöskulpturer. Det viktiga är att pulsen går upp.

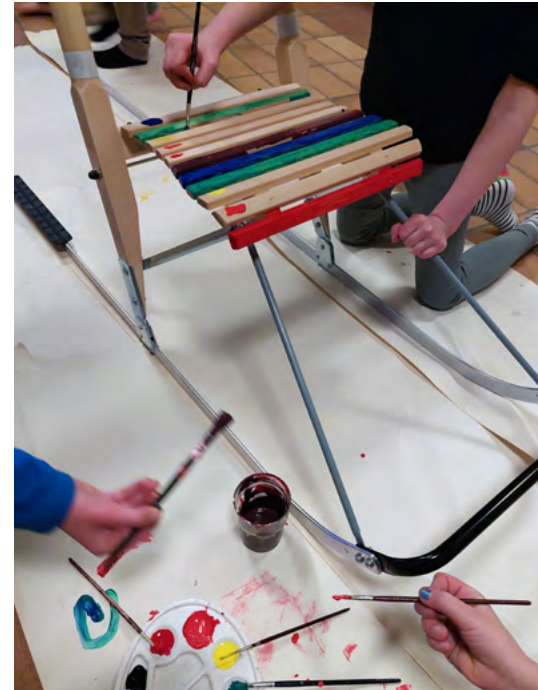
I oktober 2021 plockades satsningen upp av Luleå kommuns fritidshemsutvecklare Therese Broström, Solveig Parviainen och Åsa Öystilä för utmaningen "Vi höjer pulsen i oktober", där omkring tolv fritidshem deltog.

»Även om eleverna går på olika fritidshem och inte träffas är det motiverande för dem att göra saker gemensamt.«

»Vi har ganska många fritidshem i kommunen som är ute varje morgon från 7.30 och framåt. När vi såg vad Anna och Joanna gjorde tänkte vi: Tänk om man kan inspirera fler att göra något extra kring rörelse. Hos oss är oktober ofta blöt och tråkig, så det passade bra att ta det då«, säger Solveig Parviainen.

Sunderbyskolans Joanna Huuva instämmer i att vissa årstider bjuder in till mer rörelse än andra.

»På vintern är det bara att gå ut i snökullen så rör man på sig.«

Andra samordnade rörelseaktiviteter som alla kommunala fritidshem i Luleå bjudits in att delta i är skidåkning, den nationella löputmaningen Run the world och att skapa Smarta sparkar.

»Vi har väldigt mycket vatten i Luleå. På vintrarna plogas det upp bilvägar till några av öarna i skärgården, och även en isväg där man kan cykla, sparka och gå«, säger Solveig Parviainen.

Sparkprojektet sker i samarbete mellan flera kommunala aktörer och syftar till att få fler att välja isvägarna. Deltagande fritidshem får varsin spark att dekorera och designa. Dessa ställs sedan ut på isens parkeringar, utrustade med sändare, och fria för vem som helst att ta en tur med. Via en app går det att följa sparkarna i realtid och att räkna kilometer.

På Sunderbyskolan kollar man varje dag hur långt sparken har gått, berättar Anna Edin och Joanna Huuva. Även utomstående har kunnat följa sparkarnas framfart via exempelvis Instagram.

När verksamheten delas på sociala medier ökar engagemanget, konstaterar Åsa Öystilä. Via Instagramkontot "Jagtarmigframåt" inspirerar kommunens fritidshem varandra till mer rörelse. Även eleverna sporras när verksamheten delas, säger Therese Boström.

»Även om eleverna går på olika fritidshem och inte träffas är det motiverande för dem att göra saker gemensamt.«

Mer rörelse i Luleå

Projektet Aktiva skoltransporter – Jag tar mig framåt har pågått sedan 2016 och syftar till att fler elever ska ta sig till och från skolan med den egna kroppen som kraft. En viktig del i projektet är att visa föräldrar att det är möjligt för barn att även gå och cykla till skolan under vintern. Projektet drivs av Luleå tekniska universitet i samarbete med Luleå kommun och har inslag av spelifiering. Deltagarna har därtill varit aktiva i utformningen, något som har visat sig kunna öka barnens motivation till beteendeförändring och föräldrarnas engagemang.

I utvärderingar framkommer att barnen som för egen maskin tagit sig till skolan var piggare och hade mindre kryp i benen. Framför allt var de gladare på morgonen. Dessutom kom barn som tidigare ofta varit sena i tid, till följd av att de var mer motiverade att komma i väg när de cyklade eller gick tillsammans med en kompis.

Källa: Luleå kommun

Observatorielundens skola har sikte på superschyssta relationer

AV JENNY DAMBERG

Leo Reinstein

Superschyssta relationer. Det är målet med värdegrundsarbetet för lågstadiet på Observatorielundens skola i Stockholm. Metodmaterialet är utvecklat av skolans personal.

Superschysst, vad är det?

»Superschysst är ett sätt att arbeta systematiskt med värdegrund, som vi har utvecklat och använder oss av sedan 2020«, säger Leo Reinstein, arbetslagsledare fritidshem och fritidsklubb vid Observatorielundens skola i centrala Stockholm.

För årskurs 4–6 finns metodmaterialet Agera tillsammans och för 7–9 Mentorerna i våldsprevention, med rollspel och scenarioövningar utvecklade för att förebygga våld och våldsamt beteende. Båda används på Observatorielundens skola.

Men för ett systematiskt värdegrundsarbete i årskurs Fk till 3 fanns inget motsvarande gällande dessa två metoder, AT och MVP. 2020 började delar av personalgruppen skissa på ett sådant. Susanne Tidestrand, samordnare för våldsprevention i Stockholms stad, bistod med material. Därefter hade all personal en studiedag där materialet fick form och innehåll.

Leo Reinstein berättar mer.

»Materialet är tematiskt, alla har samma tema samtidigt, men det är också progressivt, man gör inte exakt samma sak i förskoleklass som i trean. Det är ett levande dokument för lektionsinnehåll, rastaktiviteter och fritids.

På fritids har vi Superschysst som en stående punkt på våra veckomöten där vi pratar om vad vi har gjort, vad som funkat bra och vad vi vill ändra på framöver.«

När höstterminen inleds är temat Hjärtligt välkomna.

»En stor del av arbetet med Superschysst är förlagd till skoltid. Inledningsvis handlar mycket om att komma in i gruppen igen efter ett långt sommarlov och att alla ska känna att de har något att göra. Vi går runt i mindre grupper i huset, vi har lekar och samarbetsövningar på skolgården. Eleverna får intervjua varandra, rita och skriva.«

»Jag upplever att elevgruppen har blivit tryggare. Och som personal tycker jag att det har gett en enighet.«

Temat övergår i vänskap med inslag som rastkompisar och vänskapsbingo. Man jobbar också med drama om vänskap utifrån UR:s material Vara vänner.

»Eleverna får prova på olika situationer. Det kan vara att låtsas att man är osams om en fotboll, en säger något dumt och så gör nästa det också. Hur ska vi då göra för att det ska bli bra? Man tränar på den faktiska situationen, det blir explicit«, säger Leo Reinstein.

Superschyssts årshjul

Augusti: **Hjärtligt välkomna**

September: **Vänskap**

Oktober: **Alla barns rätt**

November: **Känslor**

December/januari: **Konflikthantering**

Februari: **Samtycke, stopp min kropp**

Mars: **Alla är unika**

April: **Vår miljö**

Maj: **Normkritik**

Juni: **Hjärtligt avslut**

Höstterminen avslutas med Konflikthantering där eleverna bland annat genom lottdragning tilldelas någon att göra något extra fint emot.

»Det blir en påminnelse om det man har tränat tidigare, vad man kan göra för att visa uppskattning, ge komplimanger och stärka normen att här på skolan är vi tillsammans. Vill man leka med någon särskild på fritiden får man det, men här får alla vara med.«

Vad har arbetet med Superschysst gett hittills?

»Jag upplever att elevgruppen har blivit tryggare. Och som personal tycker jag att det har gett en enighet. Genom att vi alla jobbar systematiskt med värdegrund har vi kunnat enas om vad som är en tydlig progression och hur väl den uppfylls. Det gör att vi kan se vad som krävs för att komma till exempelvis till årskurs ett's nivå inom varje tema. Det blir mer professionellt och det blir mer likvärdigt på skolan.«

100 år av att ge ordet till fler

Nyckeln till en demokratisk samhällsutveckling ligger i att kunna tänka självständigt, reflektera över sin omvärld och göra sin röst hörd. Därför drivs vi av att inspirera till läsande och lärande. Varje år delar vi också ut priser, stipendier och stöd för att stärka röster i det demokratiska samtalet.

Tillsammans ger vi ordet till fler. Igår, idag och i 100 år till.

Illustration: Maja Säfström

Hon utreder om rätten till fritidshem bör utökas

AV JENNY DAMBERG

Kerstin Andersson är regeringens särskilda utredare med uppdrag att se över om rätten att delta i utbildning i fritidshem bör utökas.

Bakgrunden till utredningen, skriver regeringen, är att elevernas socioekonomiska bakgrund under 2000-talet har fått större betydelse för hur de lyckas i grundskolan. I synnerhet gäller det utlandsfödda elever. Fritidshemmet kompletterar utbildningen i de obligatoriska skolformerna, men rätten att delta i fritidsverksamhet är begränsad. I de flesta kommuner är den kopplad till föräldrarnas arbete eller studier. Den är också avgiftsbelagd.

»Utredningens uppdrag inkluderar inte att utreda fritidshemmets kompensatoriska uppdrag. Men kort kan man nog säga att fritidshemmet på olika sätt kan uppväga skillnader och skapa förutsättningar för alla elever att nå målen med utbildningen«, säger Kerstin Andersson, stadsdelsdirektör i Stockholms stad och regeringens särskilda utredare i frågan.

Barn i socioekonomiska utsatta områden är i lägre grad inskrivna i fritidshem, 68 procent mot rikssnittet på 83 procent. Av utlandsfödda barn i dessa områden är bara omkring hälften inskrivna i fritidshem. En orsak till detta är att bara den vars vårdnadshavare arbetar eller studerar har rätt till utbildning i fritidshem, konstaterar Kerstin Andersson. Om även barn till arbetslösa eller föräldralösa ska få gå på fritids är upp till varje kommun.

Foto: Regeringskansliet

I den senaste kartläggningen, presenterad 2020, var det ett 60-tal kommuner som erbjöd fritidshem till alla, med varierande vistelsetid. Den aktuella utredningen har ställt frågan i en enkät till samtliga kommuner.

Enligt regeringsuppdraget ska utredningen överväga om en eventuell utökad rätt att delta i utbildning i fritidshem i första hand bör inriktas mot elever i områden med socioekonomiska utmaningar. Att ha geografiska områden som avgörande faktor är inte okomplicerat, säger Kerstin Andersson.

»En svårighet med att utgå från områden är att det finns barn som behöver fritidshem också i andra områden än de som i dagsläget har socioekonomiska utmaningar. Utredningens mål är ge förslag som förhåller sig till de allmänna rättsprinciper som finns. Tanken i förslagen är att lagstiftningen ska hålla över tid och att den ska träffa de barn och elever som är betjänta av den.«

Uppdraget ska redovisas senast den 3 november 2022.

NATUR &
KULTUR

Språkundervisning medan livet levs

Fritidshemmet har en unik möjlighet att ge eleverna en chans att utveckla språket utanför klassrummet. I den här boken får du redskap till en kreativ språkundervisning som ger förutsättningar att skapa en likvärdig grund hos alla elever. Boken riktar sig till all fritidspersonal och rektorer samt till blivande lärare i fritidshem.

Nyhet
för fritids!

